

BÀI GIẢNG LỚP 9L0 - Ca 2, ngày 30/07/2022

MẠCH ĐIỆN CHỨA VÔN KẾ KHÔNG LÝ TƯỞNG

? Vôn kế?

- Vôn kế lí tưởng là vôn kế có điện trở vô cùng lớn. Mục đích để đo hiệu điện thế giữa hai đầu đoạn mạch nhất định bằng cách mắc song song với đoạn mạch đó. Số đo chính xác và không làm ảnh hưởng đến hoạt động của mạch điện và các thông số sẵn có của mạch đó. Không cần quan tâm đến giới hạn đo, độ chia nhỏ nhất,...

- Vôn kế thực tế:

+) Có điện trở lớn, cỡ hàng chục nghìn Ôm hoặc lớn hơn.

+) Có giới hạn đo và độ chia nhỏ nhất nhất định.

+) Việc đo có thể gặp sai lệch.

Vôn kế thực tế còn gọi là vôn kế không lí tưởng, tuy nhiên trong trường hợp điện trở của vôn kế rất lớn so với các điện trở trong mạch (lớn hơn từ hàng trăm lần trở lên) thì vôn kế đó được coi là có điện trở rất lớn (lí tưởng, với điều kiện đo được đúng vùng hiệu điện thế cần đo với số chỉ là chính xác).

*) Cách giải quyết bài toán khi vôn kế:

- Là lí tưởng: thì gỡ bỏ vôn kế ra khỏi mạch điện và giải bài toán như bình thường. Còn số chỉ của vôn kế chính là hiệu điện thế giữa hai điểm mà vôn kế mắc vào.

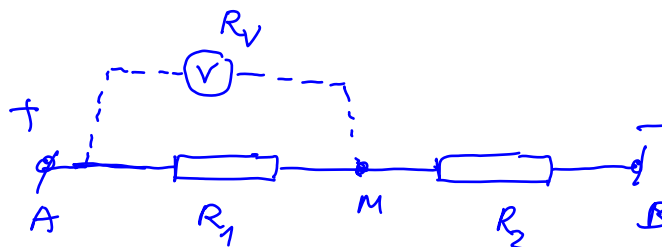
- Vôn kế không lí tưởng: coi nó như một điện trở bình thường có điện trở là R_V . Số chỉ của nó chính là hiệu điện thế giữa đầu của điện trở R_V đó.

Bài tập.

Bài 1: Mạch điện gồm R_1 nối tiếp với R_2 và mắc vào một nguồn điện có hiệu điện thế $U = 12V$. Mắc một vôn kế có điện trở $R_V = 6000 \Omega$ vào hai đầu của R_1 . Tính số chỉ của vôn kế và độ sai lệch (tính theo %) về số đo của nó gây ra bởi sự không lí tưởng của vôn kế. Xét hai trường hợp:

a) $R_1 = R_2 = 30 \Omega$.

b) $R_1 = R_2 = 3000 \Omega$.

Khi không mắc vôn kế thì mạch gồm R_1 nối R_2
 mà $R_1 = R_2 \Rightarrow U_1 = U_2 = \frac{U}{2} = 6 (V)$

1 khi có mặt của ⑤ mắc vào 2 đầu của R_1 thì mạch gồm:
 $(R_V // R_1)$ nt R_2

$$a) R_{1V} = \frac{R_1 R_V}{R_1 + R_V} = \frac{30 \cdot 6000}{30 + 6000} \approx 29,85 \Omega$$

số chỉ của ⑤ là:

$$U_V = U_{1V} = \frac{R_{1V}}{R_{1V} + R_2} \cdot U = \frac{29,85}{29,85 + 30} \cdot 12 = 5,985 (V) \approx 6 V$$

Sai lệch của số đo và kết quả:

$$\Delta U = |U_{đo} - U_{LT}| = |5,985 - 6,000| = 0,015 (V)$$

Độ sai lệch tỷ lệ theo % (sai lệch tỉ đối)

$$\delta U = \left| \frac{\Delta U}{U_{LT}} \right| \cdot 100\% = \frac{0,015}{6} = 0,25 (\%)$$

b, khi $R_1 = R_2 = 3000 \Omega$

$$R_{1V} = \frac{R_1 \cdot R_V}{R_1 + R_V} = \frac{3000 \cdot 6000}{3000 + 6000} = 2000 \Omega$$

$$\text{số chỉ: } U_V = \frac{R_{1V}}{R_{1V} + R_2} \cdot U = \frac{2000}{2000 + 3000} \cdot 12 = 4,8 (V)$$

$$\text{sai lệch: } \Delta U = |U_V - U_1| = |4,8 - 6| = 1,2 (V)$$

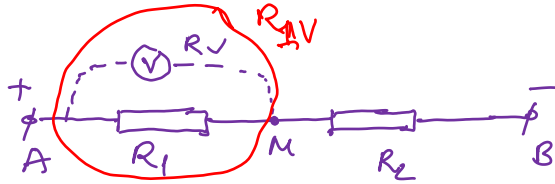
$$\delta U = \left| \frac{\Delta U}{U_1} \right| = \frac{1,2}{6} = 20 \%$$

Nhận xét khi $R_V / R_{1,2}$ lớn thì sai lệch nhỏ

$R_V / R_{1,2}$ nhỏ thì sai lệch nhiều

→ ⑤ không thể có là lý tưởng

Bài 2:

$$R_1 = 30 \text{ k}\Omega; R_2 = 20 \text{ k}\Omega; U = 10 \text{ V}.$$

a) U_1 và U_2 .

b) Dùng ① có điện trở $R_v = 60 \text{ k}\Omega$ mắc giữa A-M thì ① chỉ bao nhiêu? Tính sai số do U_{AM} do nội lý hằng của ① gây ra.

BG:

Khi không có ①: $\Rightarrow U_1 = 6 \text{ V}; U_2 = 4 \text{ V}$

$$U_1 = \frac{R_1}{R_1 + R_2} \cdot U = 6 \text{ V}$$

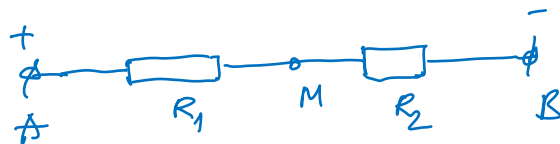
1 khi có ①: $R_{1v} = 20 \text{ k}\Omega = R_2$

$$\Rightarrow U_{1v} = U_v = U_2 = \frac{U}{2} = \frac{10}{2} = 5 \text{ V}$$

$$\text{Sai lệch: } \Delta U = |U_{đo} - U_{LT}| = |5 - 6| = 1 \text{ V}$$

$$\delta U = \frac{\Delta U}{U_1} = \frac{1}{6} = 16,7 \%$$

Bài 3:

$$U = 12 \text{ V}$$

$$R_1 = 4000 \Omega$$

$$R_2 = 6000 \Omega$$

Dùng 1 ① mắc giữa A-M thì ① chỉ 4V.

a) Tính sai số từ đó do nội lý hằng của ①

b) Tính R_v

c) Nếu mắc ① giữa M-B thì số chỉ của ① lúc đó?

Tính sai số %.

BG:

a) Khi chốt mẫu (V): $u_1 = \frac{R_1}{R_1 + R_2} \cdot u = \frac{4000}{4000 + 6000} \cdot 12 = 4,8 (V)$

$$u_2 = u - u_1 = 12 - 4,8 = 7,2 (V)$$

sai số của phép đo u_1 do nhệ dụng lý tưởng:

$$\delta u_1 = \frac{|u_v - u_1|}{u_1} = \left| \frac{4,8 - 4}{4,8} \right| = 16,7 \%$$

b) Khi chốt mẫu (V) // R_1 :

Ta có: $u'_1 = u_v = 4V$

$$\Rightarrow u'_2 = u - u_v = 12 - 4 = 8 V.$$

c) dòng điện:

$$I' = I_2' = I_v + I_1'$$

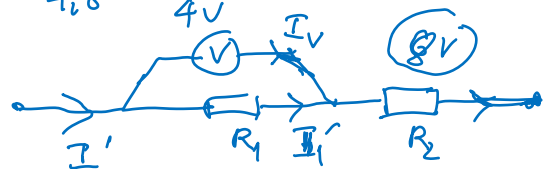
$$\Rightarrow \frac{8}{6000} = \frac{4}{R_v} + \frac{4}{4000} \Rightarrow R_v = 12000 \Omega.$$

c) Nếu chốt mẫu (V) vào M-B: $(R_2 // R_v)$ nt R_1 .

$$R_{2v} = \frac{R_2 \cdot R_v}{R_2 + R_v} = \frac{6000 \cdot 12000}{6000 + 12000} = 4000 \Omega = R_1.$$

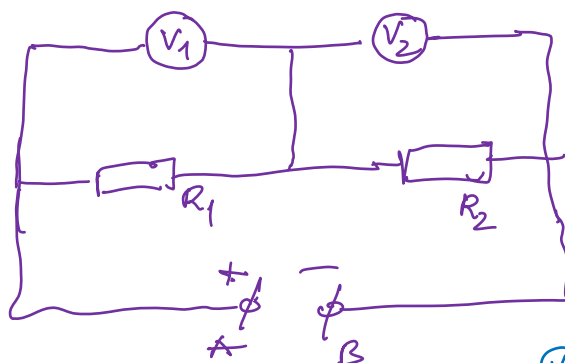
$$\Rightarrow u_{2v} = u_2 = u_v = u_1 = \frac{u}{2} = \frac{12}{2} = 6 (V).$$

$$\Rightarrow \delta u_2 = \left| \frac{u_2 - u_{2v}}{u_2} \right| = \left| \frac{7,2 - 6}{7,2} \right| = 16,7 \%.$$

BÀI TẬP VỀ NHÀ NGÀY 30/07/2022

Bài 1.

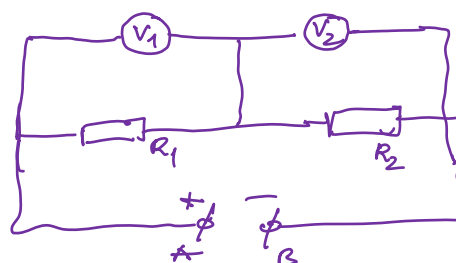

cho mạch như hình
 Trng 2 vôn kế
 giống hệt nhau
 $R_1 = 3000\Omega$
 $R_2 = 6000\Omega$

V_1 và V_2 chỉ 6V và 9V.

a) Tính R_V
 b) Gỡ V_2 , tìm số chỉ của V_1

Bài 2. Mạch điện như hình vẽ. Trong đó hai vôn kế giống nhau. Cho $R_2 = 2R_1$ và số chỉ các vôn kế tương ứng là 2V và 3V. Tính tỉ số R_V/R .

Bài 3. Cho mạch điện như hình vẽ. Các vôn kế giống hệt nhau và có điện trở là R_V . Số chỉ của vôn kế V_1 là 2V và V_2 là 5V. Tính tỉ số R_V/R .

Bài 4. Một mạch điện gồm ba điện trở $R_1 = R$, $R_2 = 2R$, $R_3 = 3R$ mắc nối tiếp vào nguồn có hiệu điện thế U không đổi. Dùng một vôn kế có điện trở R_V mắc song song với R_1 thì vôn kế chỉ 3V. Hỏi nếu vôn kế mắc vào giữa:

- Hai cực của nguồn thì số chỉ của vôn kế lớn hơn hay nhỏ hơn 18V? Tại sao?
- Hai đầu đoạn mạch gồm R_1 nối tiếp với R_2 thì số chỉ của vôn kế bằng 6V. Tính hiệu điện thế hai đầu mạch điện?

